

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Управління фінансовою стійкістю підприємства та шляхи її
забезпечення»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок
спеціальності 072 Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Ярина А.Ф.
Керівник: Томілін О.О.
Рецензент: Гасій О.В.

Полтава 2024 року

ЗМІСТ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА.....	3
ЗМІСТ.....	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	9
1.1. Суть та необхідність фінансової стійкості підприємства	9
1.2. Методика оцінювання фінансової стійкості суб'єкта підприємництва ...	13
1.3. Управління фінансовою стійкістю суб'єкта підприємництва.....	20
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА «ХХХ».....	25
2.1. Загальна фінансово-економічна характеристика підприємства	27
2.2 Аналіз та визначення ступеня фінансової стійкості «ХХХ» за системою відносних показників	30
2.3 Вплив фінансових результатів на запас фінансової стійкості.....	33
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	36
3.1. Напрями забезпечення фінансової стійкості підприємства за допомогою інструментів фінансового управління.....	38
3.2 Удосконалення системи фінансової стійкості «ХХХ».....	49
ВИСНОВКИ.....	56

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах кожне підприємство повинно чітко орієнтуватися у складному лабіринті ринкових відносин, правильно оцінювати виробничий та економічний потенціал, стратегію подальшого розвитку, фінансовий стан як свого підприємства так і підприємств-партнерів.

Фінансова стійкість є одним із ключових елементів управління фінансами підприємства та необхідною умовою стабільного розвитку підприємства, так як в умовах глобалізації економіки фінансова стабільність та управління нею є одним із головних пріоритетів. У ринковій економіці фінансова стійкість підприємства є головною умовою життєдіяльності та основою стабільності стану підприємства. Процес початку ринкових відносин висунув перший план при взаємодії економічних суб'єктів умови взаємовигідного партнерства та загальний економічний інтерес, безпосередньо пов'язаний із кредитоспроможністю позичальника. Неплатоспроможне підприємство не буде привабливим ні для постачальників, а ні для інвесторів. Воно створює загрозу втрати як власних, так і залучених ресурсів. На сучасному етапі формування світової економіки завдання будь-якого суб'єкта господарювання націлені на визначення позицій серед конкурентів та перспектив розвитку в майбутньому, що є життєво важливим етапом його діяльності. Підприємствам, для того щоб зменшити ризик неповернення кредиту у встановлені терміни, необхідно проводити аналіз фінансового стану та особливу увагу приділяти своїй фінансовій стійкості. Найчастіше у підприємства на даний момент є кошти для покриття своїх зобов'язань, проте через кілька днів вони можуть відчувати потребу у залученні позикових коштів. Тому необхідно проводити аналіз фінансової стійкості з метою прийняття керівництвом підприємства управлінських рішень. Аналіз кредитоспроможності супроводжується докладним дослідженням кількісних та якісних характеристик позичальника

з точки зору їх впливу на клас кредитоспроможності, якість забезпечення по кредиту та ступінь кредитного ризику. Все вище вказане підтверджує актуальність вибраної теми даної кваліфікаційної роботи, завданням якої є вивчення організації та методології оцінки фінансової стійкості підприємства в сучасних ринкових умовах. Ефективність використання ресурсів і підвищення рівня економічної стійкості підприємства в сучасних економічних умовах значною мірою залежить від наявності, використання й вдосконалення фінансового потенціалу підприємства. Однією з особливостей нестійкого функціонування сучасних підприємств є кількісна, якісна та структурна недосконалість фінансового потенціалу господарюючих суб'єктів, що обумовлена значними втратами ресурсів у здійсненні реформ і складним фінансовим становищем підприємств. Проблема фінансової стабільності підприємств останнім часом опинилася в центрі сучасних наукових досліджень.

Оцінка фінансової стійкості підприємства має на меті об'єктивний аналіз величини та структури активів і пасивів підприємства та визначення на цій основі міри його фінансової стабільності й незалежності, а також відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності.

Мета і задачі дослідження. *Метою* магістерської роботи є обґрунтування рекомендацій щодо покращення механізму оцінювання та визначення основних напрямків забезпечення фінансової стійкості підприємства. Виходячи з мети магістерської роботи необхідно виконання наступних завдань:

- визначення категорії «фінансова стійкість» та методів її оцінки;
- оцінка аналітичного забезпечення управління фінансової стійкості підприємства;
- проведення аналізу досягнутого рівня фінансової стійкості;
- розробка рекомендацій відносно впровадження системи внутрішнього контролю формування власного капіталу підприємства;

- формування рекомендацій щодо організації управління фінансовою стійкістю підприємства;
- розробка шляхів оптимізації структури капіталу.

Об'єкт і предмет дослідження.

Об'єктом дослідження є визначення теоретико-методологічних основ фінансової стійкості та стан управління ними на підприємстві. *Предметом дослідження є:* фінансово-господарська діяльність «XXX».

Інформаційною базою для написання дипломної роботи стали теоретичні розробки вчених, законодавчо-нормативна база, матеріали періодичних та спеціалізованих видань, а також фактичні матеріали діяльності «XXX».

Методи дослідження. Основою дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем дослідження рівня фінансової стійкості. Для реалізації поставлених завдань дослідження використовувались такі наукові методи і прийоми: індукції – при накопиченні, узагальненні та використанні інформації, дедукції – при теоретичному осмисленні проблеми; порівняльного аналізу – для зіставлення статистичних даних, визначення зміни показників оцінки рівня фінансової стійкості, фінансово-економічних показників; абстрактно-логічний – з метою формування припущень, гіпотез, а також висновків та узагальнень; графічний і табличний – для наочного відображення результатів дослідження.

Інформаційну базу роботи складають: Закони України, інструкції, положення та інші нормативні документи, що стосуються питань оцінки рівня фінансової стійкості, періодичні наукові видання економічного спрямування, внутрішня облікова та звітна інформація досліджуваного підприємства.

Практичне значення одержаних результатів. Висвітлені проблеми удосконалення системи аналізу та управління фінансовою стійкістю дають можливість досліджуваному підприємству підвищити рівень ефективності

фінансово-економічної діяльності.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження, що викладені в кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію шляхом обговорення на науково-практичній конференції молодих вчених та здобувачів вищої освіти: II Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції з міжнародною участю „*Актуальні проблеми якості, менеджменту і економіки у фармації і охорони здоров'я*”, (Харків, 19 січня 2024 року), міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції “*Майбутнє – аудит*” (Кривий Ріг, 15 січня 2024 року).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, що нараховує 66 найменувань, містить 2 таблиці, 2 рисунки, 11 додатків. Основний зміст роботи викладено на 63 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Суть та необхідність фінансової стійкості підприємства

Загальна стійкість підприємства може бути забезпечена лише за умови стабільної реалізації (звичайно, своєчасної оплати за поставлену продукцію, надані послуги, виконані роботи) й одержання виручки, достатньої за обсягом, щоб виконати свої зобов'язання перед бюджетом, розрахуватися з постачальниками, кредиторами, працівниками тощо. Іншими словами, загальна стійкість підприємства передбачає насамперед такий рух його грошових потоків, який забезпечує постійне перевищення доходів над витратами.

Фінансова стійкість означає можливість підприємства підтримувати визначену операційну модель на основі важливих фінансово-економічних критеріїв. На сучасному етапі в умовах перехідної економіки відбуваються трансформаційні процеси щодо зовнішнього та внутрішнього ринку. Визначальним і потужним фактором економічного прогресу є організація державного регулювання розвитку сучасної економіки та реорганізація механізму управління національної економіки в умовах глобалізації та становлення міжнародної економічної інтеграції.

Сучасний розвиток національної економіки України характеризується розгалуженою структурою, загальною розбалансованістю виробництва, його низьким інноваційно-технічним рівнем.

На сучасному етапі в умовах перехідної економіки відбуваються трансформаційні процеси щодо зовнішнього та внутрішнього ринку. Визначальним і потужним фактором економічного прогресу є організація державного регулювання розвитку сучасної економіки та реорганізація механізму управління національної економіки в умовах глобалізації та

становлення міжнародної економічної інтеграції.

Провідними вітчизняними та зарубіжними науковцями доведено, що фінансова діяльність за своєю суттю являє собою сукупність відносин щодо забезпечення фінансовими ресурсами функціонування підприємства для досягнення поставлених завдань.

Окремі автори вважають, що управління фінансовою діяльністю є одним з ключових елементів всієї системи сучасного управління підприємствами. Нині сучасна система управління фінансами підприємств є недосконалою і вимагає перебудови і усунення існуючих недоліків. Фінансовий потенціал дозволяє оперативно виявити відхилення від запланованих параметрів соціально-економічного розвитку і вносити корективи щодо виконання стратегічних планів, цілей, проєктів тощо. Вирішення питань вибору оптимальних варіантів розв'язання ситуаційних завдань підприємства щодо фінансового забезпечення, прийняття ефективних управлінських рішень.

Характерною особливістю є певна фрагментарність у концептуальних підходах до розуміння сутності та ролі фінансового забезпечення, яке змінює пріоритети, напрями, стратегію, тактику і тенденції подальшого розвитку підприємств, управління рухом капіталу, формуванням фондового ринку та ін. В умовах переходу ринкових відносин вимагає ефективного управління системою фінансових відносин не тільки на державному, регіональному рівнях, а й на рівні підприємств, фірм, корпорацій т.і.

Однак, знаходження обґрунтованих, найбільш раціональних рішень пов'язано з різким ускладненням розв'язуваних завдань, необхідністю врахування великої кількості взаємопов'язаних факторів і мінливої обстановки. В умовах трансформації соціально-економічних перетворень в Україні перед суб'єктами господарювання постає складне завдання забезпечення їх сталого, ефективного і прибуткового функціонування, що в першу чергу передбачає забезпечення їх сталого і збалансованого розвитку, у т.ч. шляхом удосконалення методів управлінської діяльності.

Головним завданням управління суб'єктами підприємницької діяльності

є досягнення та збереження відповідного рівня фінансової стійкості [28; 41]. І чим вищий рівень постійної платоспроможності, тим ефективніше розвивається підприємство з існуючими зовнішніми і внутрішніми загрозами. Існує велика кількість понять економічної категорії «фінансова стійкість». Нижче нами представимо сутність фінансової стійкості та виявити її місце серед інших економічних понять категоріального апарату. Частина їх об'єднують поняття фінансової стійкості разом з іншими фінансовими категоріями, такими як фінансовий стан чи платоспроможність. Протилежною існує думка інших дослідників які вважають, що складовою частиною фінансової стійкості є ліквідність і платоспроможність [46]. Окремі автори вказують, що фінансова стійкість являє собою економічну категорію, індикатор майбутнього стабільного функціонування підприємства, яке має забезпечувати досягнення, як економічного, так і соціального ефектів [39].

На нашу думку, фінансова стійкість є більш розширеним поняттям відносно поняття ліквідності та платоспроможності. Очевидним фактом є те, що фінансова стійкість – це багатовимірне економічне явище, яке має бути оцінене системою відповідних показників. Отже, фінансова стійкість являє собою стан фінансових ресурсів, їх розподілу та використання, який забезпечує сталий розвиток фінансово-господарської діяльності на основі зростання прибутку й капіталу та достатньої платоспроможності та кредитоспроможності.

Для забезпечення фінансової стійкості важливе значення має фінансове прогнозування, змістом якого є дослідження й розробка можливих шляхів розвитку фінансів підприємства в перспективі. Завданням його є визначення передбачуваних обсягів фінансових ресурсів у прогнозованому періоді, знаходження джерел їх формування й способів розміщення та ефективного використання на підставі аналізу існуючих тенденцій і з урахуванням впливу на них різних факторів.

Складові фінансової стійкості підприємства нами представлено на рис.1.1.

Рис.1.1. Складові фінансової стійкості підприємства

Джерело: складено за даними [2;41;42]

Підприємство є фінансово стійким, якщо характеризується наступними параметрами: високим рівнем кредитоспроможності – своєчасно розраховуватися за кредитами та відсотками по них; високим рівнем платоспроможності – спроможністю нести відповідальність по своїх зобов'язанням; високим рівнем рентабельності (прибутковості) – можливість стійко та нормально функціонувати й розвиватися; високим рівнем ліквідності балансу – спроможністю покривати активами свої пасиви [16].

Забезпечення фінансовою стійкістю підприємства пов'язане із застосуванням фінансового механізму, який спрямовує взаємовплив всіх його елементів та покликаний мінімізувати вплив зовнішніх та внутрішніх чинників. Фінансове забезпечення є інструментом впливу на виробничо-господарську діяльність підприємства через фінансовий механізм, що включає в себе: систему фінансових важелів (прибуток, доходи, амортизаційні відрахування та ін.), і реалізується в організації, плануванні і

стимулюванні використання фінансових ресурсів.

До фінансового механізму входить система управління фінансовими відносинами підприємства через фінансові важелі.

Ефективне функціонування господарюючих суб'єктів забезпечує стабільність формування та розвитку національної економіки, а у випадку погіршення фінансового стану підприємства може відразу призвести до збою роботи, яке негативно позначиться на економічному стані [6; 28].

Для постачальників і підрядників фінансова стійкість означає своєчасне та повне виконання своїх зобов'язань [7; 8; 25]. Для них це важливо, так як їх дохід від основної діяльності формується з надходжень з боку покупців і замовників.

Таким чином, ефективна фінансово-господарська діяльність повною мірою залежить від постійного використання залучених фінансових ресурсів.

Основне завдання аналізу фінансової стійкості полягає у визначенні спроможності товаровиробників протистояти негативній дії різних факторів (зовнішніх, внутрішніх та непередбачуваних), які впливають на фінансові результати підприємства.

1.2. Методика оцінювання фінансової стійкості суб'єкта підприємництва

Сучасний стан методичного забезпечення оцінки фінансової стійкості характеризується різноманіттям підходів та інструментів її проведення. Однак, більшість з наявних підходів розроблені для промислових підприємств і не враховують специфіки діяльності підприємств інших галузей, у тому числі й торговельних. Фінансова діяльність дає змогу не тільки оцінити ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства, а й визначити і проаналізувати механізми управління власним капіталом і прибутком, що завжди важливо для акціонерів підприємства, його потенційних інвесторів і партнерів по бізнесу.

До фінансово-нестійких підприємств відносять підприємства, які працюють збитково і не отримують бажаного приросту фінансових ресурсів для фінансування заходів, які повинні бути спрямованими на зміцнення матеріально-технічної бази.

Збиткова робота підприємства веде до зменшення, «проїдання» його фінансових ресурсів, насамперед статутного капіталу. Контроль щодо забезпечення стабільного фінансового стану підприємства є необхідним фінансовим компонентом з позиції витрат на виробництво та економії грошових ресурсів у всіх напрямках і сферах виробництва та управління. Такий контроль є важливим фактором, так як він сприяє зростанню прибутковості та рентабельності підприємства.

Належний порядок у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності сприяє оптимальній спрямованості грошових потоків підприємства, упорядкуванню його розвитку. Кошти (у формі безготівкових та готівкових формах), оптимальне та ефективне управління заощадженнями та витратами більшою мірою впливають на фінансову стабільність підприємства [9; 50] .

Показники ліквідності балансу підприємства характеризують платоспроможність підприємства, а також має величину співвідношення між частиною активів, які можуть бути витрачені та сумою зобов'язань за цей період, які мають бути оплаченими [3; 5; 55] .

Дослідження оборотності грошових коштів включають аналіз оборотності всіх активів, аналіз оборотності окремих складових оборотних активів (грошових активів та ін.). Для розрахунку показника оборотності необхідно до реалізації продукції за аналізований період необхідно співвіднести відповідну суму оборотних активів; знаючи оборотність, нескладно встановити тривалість одного обороту; для цього тривалість аналізованого періоду необхідно розділити швидкість обороту оборотних активів [10; 11; 13; 43]. Аналізуючи стан та ефективність використання оборотних активів необхідно звернути увагу на балансову структуру з точки зору терміновості їх реалізації, а також оцінити вплив цієї структури на

оборотність.

Головними якісними та кількісними критеріями ділової активності підприємства є обсяг ринків збуту продукції (включаючи експорт), забезпечення темпів зростання показників виробничо-господарської діяльності [19; 32]. Ділова активність підприємства визначається швидкістю перетворення оборотних коштів на грошову форму, впливає на всі фінансові показники роботи підприємства.

В даний час виявляється все більше проблем, які пов'язані з оцінкою і тлумаченням показників фінансової звітності підприємства. Сутність у тому, що методи фінансового аналізу були запозичені нашою країною із країн Заходу в 90-х роках минулого століття. Щодо оборотності, ліквідності та рентабельності питань було небагато, але щодо показників фінансової стійкості їх одразу було дуже багато. Взагалі фінансова стійкість є інтересом не стільки для зовнішніх її користувачів, а скільки для внутрішніх фінансових служб. Зрозуміло, що всіх зовнішніх кредиторів турбує питання платоспроможності підприємства у короткостроковому періоді. Але для власників підприємства важливо зберегти цю платоспроможність багато років наперед. У фінансовому менеджменті часто виникає проблема так званої «зайвої» фінансової стійкості – коли на підприємстві все дуже добре функціонує, це свідчить, що кількісні показники фінансової стійкості перевищені.

У такому варіанті роблять висновки про неефективне управління підприємством загалом, його активами, джерелами фінансування, внаслідок того, що темпи розвитку підприємства зупиняються, оскільки воно обтяжується зайвими запасами та резервами.

Фінансову стійкість підприємства визначають за допомогою наступних факторів: стану його внутрішньому та зовнішньому ринках; пропозиції на вироблену продукцію; його ділової репутації; рентабельності поточної, фінансової та інвестиційної діяльності; надійності покупців та строків розрахунків тощо [15; 23]. Аналіз фінансової стійкості слід розпочинати з

оцінки та складових частин капіталу, і відразу виникають наступні проблеми:

1. Бухгалтерський баланс має низку особливостей. Він поділяє майно на активи та пасиви. Групування проводиться тільки за підсумковим рядком балансу. Таким чином, втрачається зв'язок між окремими статтями активу та пасиву капіталу. Бухгалтерський баланс не дає відповіді, в які активи було вкладено власний капітал і що є активи, які були придбані на позикові кошти.

Можна тільки зробити припущення, як розподілилися джерела фінансування виходячи з доцільності, однак у балансі не буде видно дійсного стану справ у цьому питанні.

2. Капітал підприємства – це загальна вартість активів за вирахуванням зобов'язань. У бухгалтерському балансі це власний капітал. Оцінюючи фінансову стійкість, можна зіткнутися з двома думками про капітал (як на все майно, так і не тільки).

3. За допомогою позикових коштів може статися збільшення обсягів діяльності, освоєння нових видів діяльності, а також вихід на нові ринки, внаслідок чого і збільшується обсяг прибутку [26; 40; 52].

Велика сума боргу спричинить велику потребу в грошових коштах для того, щоб погасити його. У разі несприятливих обставин такого підприємства зросте ризик неплатоспроможності.

За високої частки зобов'язань необхідно зробити аналіз руху грошових коштів з точки зору генерування грошових потоків для погашення боргів, аналіз рентабельності, аналіз структури власного та позикового капіталів тощо. У межах бухгалтерської звітності ув'язування конкретних джерел із конкретними активами неможливе. З погляду поняття ліквідності і оборотності активів, розглядають лише доцільність фінансування з допомогою довгострокових позикових коштів – фінансові та капітальні вкладення терміном окупності трохи більше терміну використання кредитів та позик. Це потрібно враховувати тому, що без складання спеціальних звітів неможливо буде зрозуміти, яка кількість грошей на рахунках є прибутком,

яке є зобов'язаннями.

Поняття капіталу лише у сенсі власних коштів має місце при побудові аналітичних балансів. При європейському поданні бухгалтерського балансу в активі можна побачити лише поза оборотні активи та власні оборотні кошти. А в пасиві прийнято вказувати власний капітал та відповідні зобов'язання. Характеризуючи фінансову стійкість аналізують показник щодо забезпеченості запасів джерелами їх фінансування [17]. До таких джерел фінансування відносять: позикові кошти, які додають до пасиву; заборгованість з постачальниками. За допомогою відстрочки платежів постачальникам, підприємства мають значне джерело фінансування запасів і всієї їхньої поточної діяльності.

Тільки при ефективному використанні позикових грошових активів підприємства можуть планувати на розширення своєї діяльності та збереження фінансової стійкості.

Формування оптимальної структури капіталу відбувається з урахуванням факторів: зовнішнього та внутрішнього середовища; господарської та фінансової стратегії підприємства тощо [18].

Використання позикових коштів є дуже привабливим, тому що кредитор не претендує на майбутні прибутки організації. Структура власного капіталу не змінюється за наявності позикових коштів [22; 27]. Зазвичай величина боргу та терміни його погашення заздалегідь обумовлюються у договорах, завдяки чому відбувається якісніше фінансове планування.

У той же час, при появі додаткової постійної витрати у вигляді відсотків за позиковими коштами від організації потрібен вищий обсяг продажу задля забезпечення беззбитковості.

Отже, буде збільшено виробничий ризик, як і буває при зростанні постійних витрат.

Особливу увагу при аналізі структури джерел необхідно приділити їх розміщення активах. Оскільки доцільність залучення позикового капіталу залежить від цього, наскільки ефективно він використовується. І якщо

низько- та важко ліквідні активи для збереження фінансової незалежності повинні фінансуватися за рахунок власних джерел, тоді підприємства, які мають високу частку низько ліквідних активів повинні мати частку статутного капіталу [37].

Також підприємство, яке має високу швидкість обороту капіталу, може мати велику частку позикових коштів без будь-якого ризику втрати платоспроможності. Тому наразі необхідним залишається вирішення питання скорочення операційного циклу для того, щоб збільшити можливість залучення додаткових грошових ресурсів.

Нині основний критерій оцінки доцільності використання позикових коштів – це є одним із показників ефекту фінансового важеля. Інакше відбудеться не зростання рентабельності загальної величини власного капіталу, а навпаки витрати коштів, які були раніше заощаджені.

Тому треба враховувати, що з безконтрольному збільшенні позикових коштів навіть якщо буде позитивний ефект фінансового важеля, це буде неефективно, оскільки за зростання позикового капіталу, відбудеться зростання суми відсоткові витрати.

При аналізі фінансової витримки у структурі позикового капіталу перевага надається довгостроковим позиковим коштам.

При правильному їх використанні керівництвом підприємства можна вплинути на рівень фінансової стійкості через управління структурою активів, пасивів та їх співвідношеннями [31]. В контексті розгляду фінансової стійкості необхідним залишається вирішення питання управління ризиком фінансової стійкості підприємства, а точніше, ризиком зниження даної категорії. Фінансові ресурси представляють собою – матеріальну форму фінансових відносин, частину коштів господарюючого суб'єкта в формі доходів, накопичень і зовнішніх надходжень, що утворюються на підприємстві, які призначені для виконання його зобов'язань. Фінансовими ресурсами називають сумісність фондів грошових ресурсів, створених у процесі формування, обміну, розподілу (в т.ч. перерозподілу) і використанню

ВВП (валового внутрішнього продукту) країни різними економічними суб'єктами [34; 51]. Ефективність використання фінансових ресурсів і підвищення рівня фінансової стійкості підприємства в сучасних економічних умовах значною мірою залежить від наявності, використання й вдосконалення фінансово-економічного потенціалу підприємства.

Однією з особливостей нестійкого функціонування сучасних підприємств є кількісна, якісна та структурна недосконалість економічного потенціалу господарюючих суб'єктів, що зумовлена великими втратами ресурсів у здійсненні реформ і складним фінансовим становищем підприємств.

Фінансові ресурси використовуються підприємством в процесі виробничої активності, і, відповідно вони постійно перебувають у русі, перетворюючись в ту чи іншу форму капіталу.

Ступінь допустимого ризику зниження фінансової стійкості підприємства і вимірюють такими параметрами, як: обсягами основних фондів та власного капіталу, виробничого потенціалу, а також рівнем рентабельності тощо.

Чим більшим капіталом, зокрема, власним, володіє підприємство, чим ширша номенклатура його продукції, яка користується попитом і пропозицією, тим менше воно сприятливе до ризику зменшення фінансової стійкості підприємства.

Відповідні розрахунки ґрунтуються у системі аналітичних показників рівня сталості фінансового стану підприємства. Оцінюючи ризик, то необхідним є порівняння цільових показників фінансової структури капіталу з показниками планового періоду.

Таким чином, фінансова стійкість являє собою сучасний стан грошових ресурсів, в якому підприємство може розпоряджається коштами, забезпечує ефективно їх використання, реалізації продукції та послуг, а також раціональне використання витрат по його розширенню й відновленню, що потребує факторів впливу з метою її забезпечення.

1.3. Управління фінансовою стійкістю підприємства

Управління являє собою свідомий вплив з метою розвитку і вдосконалення об'єкта. Управління ведеться через:

- прийняття фінансового законодавства;
- введення або скасування окремих податкових елементів та ін.

Процес управління полягає в плануванні залучення грошових коштів з найбільш вигідними умовами для банку і надалі їх розміщенням з метою отримання максимальної прибутку.

Оперативне управління представляє систему заходів, що розробляються на основі оперативного аналізу, що складається з поточної фінансової звітності; їх мета – отримання максимального ефекту від перерозподілу фінансових ресурсів при мінімумі витрат.

Цілями управління виступають: фінансова стійкість і незалежність, що виявляється в макроекономічній збалансованості; профіцит (позитивне сальдо) бюджету.

З цією метою необхідним є застосування наступних заходів:

- постійно підтримувати поточну платоспроможність (ліквідність) підприємства, тобто своєчасно виконувати поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів;
- прагнути до зростання рентабельності власного капіталу, тобто збільшувати прибуток на кожен гривню вкладених засновниками коштів;
- підтримувати платоспроможність в довгостроковому періоді, тобто виконувати зобов'язання перед інвесторами та кредиторами, які мають довгострокові вкладення в підприємства;
- забезпечувати фінансовими ресурсами процеси розширеного відтворення.

В результаті вчасно вжитих заходів підприємство здатне досягати поставленої мети, своєчасно виконувати прийняті зобов'язання.

Управління фінансами виражається у фінансовій політиці – сукупності

методологічних принципів, практичних форм організації та методів використання фінансів.

Таким чином, важливим завданням органів державного регулювання залишається, те щоб в максимальній мірі зменшити вказане протиріччя, ставлячи на перший план інтереси населення.

Управління структурою капіталу – це усунення непропорційності динаміці окремих активів та пасивів, у співвідношенні власних та позикових джерел, а також поза оборотних та оборотних активів. Непропорційності знижують власні оборотні кошти та знижують платоспроможність.

З метою забезпечення успішної діяльності підприємства в умовах ринкової конкуренції, адміністрація зобов'язана оцінювати фінансову стійкість, а також має порівнювати з конкурентами, партнерами по бізнесу. Будучи важливою частиною роботи фінансово-економічної служби компанії, система управління фінансовою стійкістю складається з низки організаційних заходів, таких як: планування, оперативне управління, а також формування гнучкої структури управління підприємства.

Управління фінансовою стійкістю це є сукупність економічних дій в системі фінансового менеджменту, спрямованих на прогнозування фінансової кризи, виявлення її передумов та відновлення фінансової рівноваги, а також дозволяє компанії розвиватися на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні кредитоспроможності та платоспроможності. Ефективне управління допоможе підприємству результативно управляти грошовими потоками для безперебійного забезпечення виробництва продукції, з метою отримання чистих прибутків [12].

Вищезазначені умови ринкових відносин зумовлюють формування системи фінансового управління підприємства, з метою формування та збереження фінансової стійкості компанії.

Суб'єктом управління, як правило виступає підсистема управлінського процесу, яка включає керівників і менеджерів, що координують фінансово-

господарську діяльність компанії.

Механізм управління є інструментом у системі управління, з допомогою якого здійснюється вплив на керований об'єкт. Його основою є цілеспрямований вплив на основні зв'язки і процеси господарської діяльності підприємства.

Основними функціями, що виконує механізм управління, є:

- доставка інформації органу управління про стан об'єкта управління;
- забезпечення взаємозв'язку та взаємодії функціонування всіх елементів системи задля досягнення мети підприємства;
- забезпечення реалізації (виконання) рішень, прийнятих органом управління. – доставка інформації органу управління про стан об'єкта управління;
- забезпечення взаємозв'язку та взаємодії функціонування всіх елементів системи задля досягнення поставленої мети та завдань підприємства;
- забезпечення реалізації (виконання) рішень, прийнятих органом управління.

Управління фінансами на підприємстві передбачає розробку методів для досягнення цих цілей, розробку і вибір критеріїв для прийняття рішень, практичне використання цих критеріїв з урахуванням індивідуальних умов діяльності підприємства.

Основними функціями, що виконує механізм управління, є:

За подібної схемі побудови елементів управління щодо фінансової стійкості можна пов'язати головну мету з іншими цілями управління підприємства [4; 24]. Існує принцип, яким необхідно керуватися в процесі управління фінансовою стійкістю підприємства є принцип системності. У рамках цього принципу стійкість сприймається як самостійний об'єкт, для якого характерні специфічні заходи та критерії їх оцінки, які розрізняються за внутрішнім змістом і визначаються зовнішніми та внутрішніми чинниками, які впливають на фінансовий результат.

З метою оцінки даних факторів повинен має бути проведення обміркування, яке полягає у оцінці різної інформації про економічну, фінансову, соціальну привабливість підприємства [20].

Основні елементи механізму управління, які необхідно вирішити в сучасних ринкових умовах господарювання нами представлена на рис. 1.2.

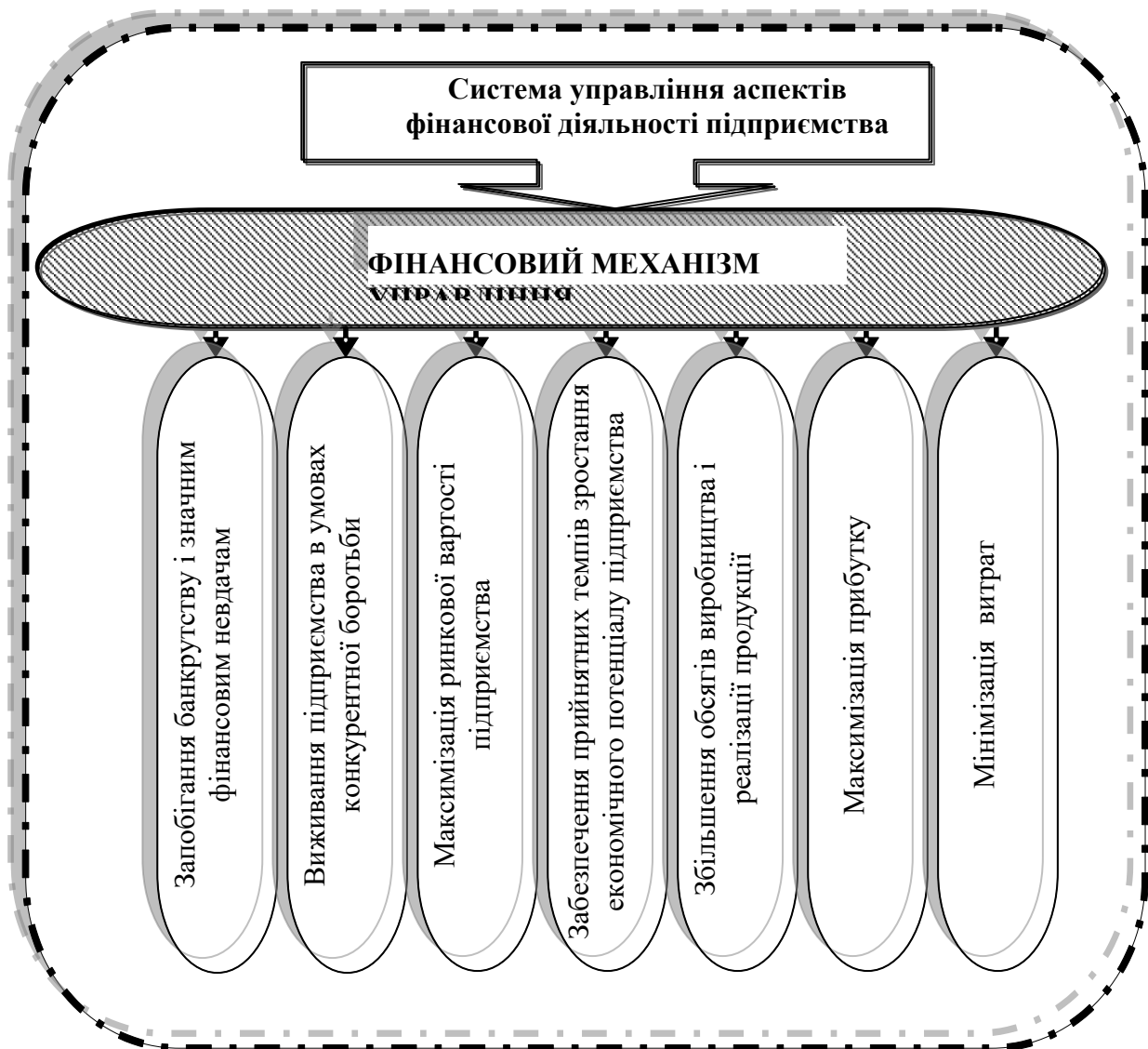

Рис. 1.2. Фінансовий механізм управління аспектами діяльності підприємства

Джерело: сформовано авторами на основі [1; 44; 45; 49]

Суть принципу системності розкривається у всебічному аналізі факторів, що впливають на кінцевий результат управління фінансовою

стійкістю. Ще одним не менш важливим принципом при формуванні механізму фінансової стійкості є принцип забезпечення безперервності. Оскільки підприємство – це складна система, у процесі управління беруть участь усі її елементи. І реалізація принципу безперервності полягає в безперервній оцінці потенційних факторів, що загрожують діяльності підприємства та створення системи реагування на ці фактори. Фінансова стійкість залежить від усіх складових діяльності підприємства, тому для її забезпечення необхідний аналіз та основні етапи фінансової діяльності підприємства [38]. Фінансова стійкість включає механізм управління плануванням, оцінку поточної діяльності та складання прогностичних показників фінансового стану на кілька років вперед [30].

Отже, до механізму управління фінансовою стійкістю входять такі заходи, які дозволяють цілеспрямовано впливати на основні зв'язки та процеси господарської діяльності.

З метою забезпечення стабільної діяльності підприємства можна виділити такі основні варіанти підвищення фінансової стійкості:

- приріст власного капіталу;
- спонтанне фінансування;
- створення резерву за маловірогідними боргами;
- короткострокові вкладення за рахунок нерозподіленого прибутку;
- вибір оптимального режиму оподаткування та ін.

Для того, щоб стабілізувати і підвищити рівень фінансового стану будь-якого підприємства необхідно здійснювати контроль над дебіторською заборгованістю, щоб згодом відбулося зменшення тривалість її обороту. Доречне та своєчасне повертання клієнтами грошові нагромадження дозволить підвищити швидкоореалізовані активи, що в результаті призведе до стабілізації поточної ліквідності (тобто її значення буде перебувати в рекомендованому діапазоні), а відповідно це призведе до того, що це підприємство зможе вчасно погашати свою кредиторську заборгованість та зменшити свої витрати на пені за прострочення платежів у бюджет.

Показниками стійкого фінансового стану підприємства можуть бути стійка платоспроможність, ефективне використання капіталу, кредитоспроможність, ліквідність, а показниками незадовільного фінансового стану – неефективне розміщення коштів, брак власних оборотних коштів, наявність стійкої заборгованості за платежами, тощо. До основних показників аналізу фінансової стійкості підприємства належать показники майнового стану, ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності.

Отже, контроль дебіторсько-кредиторської заборгованостей забезпечить підприємству збереження ділової репутації, що за підсумком дозволить запобігти недотриманню своїх договірних зобов'язань з постачальниками та підрядниками. Найбільш розповсюджено використовують такі заходи, які спрямовані не лише на зниження дебіторської заборгованості, і на зменшення терміну її оборотності.

Досягнення стійкого фінансового стану можливе за достатності власного капіталу, при ефективному використанні грошових засобів, при достатньому рівні рентабельності з урахуванням всіх можливих варіантах залучення позикового капіталу та важелів. Леверидж – це важіль, за якого можна змінити виробничі, фінансові результати діяльності підприємства. Леверидж у буквальному сенсі – це важіль, з допомогою якого за незначних зусиль можна переміщувати досить важкі предмети, у фінансово-економічному сенсі – певний фактор, при якому можна привести до суттєвої зміни результативні показники.

Співвідношення маржинального доходу та прибутку розраховується за формулою:

$$K_{ол} = МП : П, \quad (1.1)$$

де: $K_{ол}$ – коефіцієнт операційного левериджу, коеф.

Зміни прибутку розраховується як темп зміни виручки від реалізації продукції помножений на коефіцієнт операційного левериджу за формулою:

$$T_n = T_{чд} \times K_{ол}. \quad (1.2)$$

Ефект операційного левериджу може бути визначено за формулами:

$$E_{ол} = T_{мп} : T_{рп}; \quad (1.3)$$

$$E_{ол} = T_{мп} : T_{вп}, \quad (1.4)$$

де: $мп$ – темпи приросту маржинального прибутку, %;

$вп$ – темпи приросту валового прибутку, % [33].

Отже, методика інструментарію визначення рівня фінансової стійкості здійснюється в два етапи: оцінка абсолютних і відносних показників та оцінка запасу фінансової рівноваги.

Отже, кожному підприємству необхідно періодично проводити оцінку ефективності менеджменту, а також розробляти різні заходи щодо її підвищення. Це сприятиме збільшенню ефективності та результативності діяльності організації в цілому.

Роблячи висновок у даному підрозділі, автори акцентують увагу на тому, що досягнення поставлених намічених цілей в організації можна досягти тільки при ефективному управлінні, оскільки управлінський вплив здійснюється на всі сфери діяльності.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА «XXX»

2.1. Загальна фінансово-економічна характеристика підприємства

З метою комплексного оцінювання ефективності фінансово-господарської діяльності «XXX» нами здійснено аналіз за наступним спрямуванням:

- аналіз майнового стану: оцінка складу, динаміки основних засобів і джерел його формування;
- аналіз фінансової стійкості підприємства;
- динаміка доходів і витрат підприємства.

Як видно з даних з таблиці динаміки та структура майна «XXX» (додаток Г) за 2021–2023 рр. (станом на кінець року), балансова вартість майна досліджуваного підприємства зросла протягом 2021–2023 рр. на 198 млн. 853 тис. грн (64,0 %). Це зростання обумовлене позитивною якістю необоротних активів – до 57 млн. 304 тис. грн (32,5%), в складі яких до 23 млн. 903 тис. грн (16,0%) зменшилася вартість основних засобів, а вартість оборотних активів зросла на 141 млн. 549 тис. грн (у 2,1 рази). Зростання вартості майна є позитивною тенденцією, проте слід зазначити що зростання суми дебіторської заборгованості говорить про погіршення стану підприємства і своєчасного повернення коштів контрагентами. Також зростання незавершеного виробництва свідчить про уповільнення операційного циклу підприємства. Для формулювання висновків про позитивний чи негативний характер змін у майновому стані підприємства

необхідно також здійснити дослідження в напрямку аналізу складу та структури джерел формування грошових активів.

Ми спостерігаємо підвищення суми оборотних активів відбулося передусім за рахунок збільшення вартості запасів до 71 млн. 558 тис. грн (у 2,1 рази) та дебіторської заборгованості – на 66 млн. 139 тис. грн (у 2,1 р.б.).

До складу запасів найбільше зросла вартість незавершеного виробництва на 52 млн. 59 тис. грн (у 8,9 р.б.).

Структура необоротних активів «ХХХ», починаючи з 2022 по 2023 рр. мало динаміку до зростання (додаток Д). Структура джерел формування капіталу «ХХХ» в 2021–2023 рр. нами представлено в додатку Ж, яка мала аналогічну картину у зростанні, особливо у 2023 році.

Управління капіталом – це розробка та реалізація управлінських рішень, пов'язаних із формуванням капіталу з різних джерел та його ефективним використанням у виробничо-господарській діяльності підприємства.

Управління капіталом ділиться на управління власним капіталом і управління позиковим капіталом.

Вдосконалення структури капіталу дає можливість зменшити витрати на його залучення, створити раціональну фінансову базу для досягнення позитивних результатів у інших видах діяльності підприємства.

Капітал у його продуктивній формі є активом підприємства. Активи відображають у вартісному вираженні все майно підприємства, і представляє собою як матеріальні, нематеріальні, так і фінансові цінності, майнові права, з погляду його складу та розміщення.

Прибуток від основної діяльності формується під час реалізації продукції, передавання прав власності на продукцію покупцеві та відшкодування понесених витрат щодо виробництва та відвантаження продукції.

Прибуток від операційної діяльності визначається як сума прибутку від основної діяльності та прибутку від статутної (основної діяльності).

Згідно даних таблиці (додаток Е) структури джерел формування

капіталу, відбулося зростання вартості джерел формування капіталу «ХХХ» на 198 млн. 852 тис. грн. (64,0 %). Як ми бачимо з даних таблиці щодо структури джерел формування капіталу, відбувається зростання частки позикового капіталу із 53,4 % у 2023 році або це 65,5 % до базового 2021 року.

Передусім, зростання джерел формування капіталу підприємства зумовлене збільшенням величини зобов'язань та забезпечень до 167 млн. 676 тис. грн (до 2 р.б.), в складі яких збільшилася вартість поточних зобов'язань та забезпечень – на 201 млн. 343 тис. грн (у 2,6 р.б.), за одночасного зменшення вартості довгострокових – на 33 млн. 667 тис. грн (90,8 %).

Збільшення вартості власного капіталу на 31 млн. 176 тис. грн (21,5 %) визначено наявністю нерозподіленого прибутку.

Відповідно до розрахованих показників стану основного капіталу, варто відмітити, що коефіцієнт майна виробничого призначення показує на яку частку основних фондів займає майно та оборотні виробничі фонди Так, у 2021 р. майно та оборотні виробничі фонди становили 71,5 %, а в 2023 р. зменшилися на 18,6 % та становили 53,0 %, що є негативною тенденцією.

Якщо у 2023 році на 1 грн. необоротних активів припадало 76 коп. оборотних активів, то у звітному році – 1 грн 18 коп.

Отже, проведений нами аналіз показників структури активів та пасивів «ХХХ» у 2021–2023 рр. дає можливість стверджувати про недостатньо високий рівень фінансової стійкості та тенденції до його подальшого зменшення.

Як видно з таблиці аналізу складу, структури та динаміки доходів (додаток 3), протягом досліджуваного періоду підприємство не мало можливості сформувати необхідну кількість оборотних активів, і відповідно, мали кризові ознаки.

Розмір чистого доходу від основної діяльності в 2021 році становив 85 млн. 317 тис. гривень або 59,5 % до загальної суми зобов'язань підприємства.

У 2023 році чистий дохід від основної діяльності становив 228 млн. 679

тис. грн, тобто ми констатуємо збільшення чистого доходу до 85 млн. 317 тис. грн (до 59,5 %), а питомої ваги зростання до 99,1 %.

Дохід від іншої основної (статутної) діяльності в 2021 році становив 6 млн. 824 тис. грн, а в 2022 році – 2 млн. 77 тисяч гривень, або відбулося зменшення до 69,6%. Доходи від інвестиційної діяльності протягом 2021–2023 рр. були практично відсутніми. Щодо загальної суми доходів підприємства, то вони зросли до 80 млн. 168 тис. гривень, або це склало 53,2%.

У структурі витрат є перевага собівартості реалізованої продукції, частка якої становила 82,3; 79,8 та 87,0 % відповідно, до років. Собівартість зросла на 74 млн. 46 тис. грн (66,7 %) (додаток І).

Інші операційні витрати зросли до 6 млн. 104 тис. грн або на 77,5 %. Адміністративні затрати аналогічно збільшилися до 834 тисяч гривень (15,4 %). В цей же період витрати на збут продукції зросли на 3 млн. 580 тис. грн (у 4,6 разів).

Фінансові витрати зменшилися на 6 млн. 679 тис. грн (70,7 %).

Витрати від інвестиційної діяльності в 2023 році були взагалі відсутні. Загальна сума видатків підприємства зросла до 77 млн. 813 тис. грн, або на 57,7 відсотків.

Аналіз фінансового стану «XXX» слід відзначити позитивний напрямок, передусім це незначне зростання вартості активів підприємства.

Однак, слід зазначити, що зростання вартості активів було зумовлене зростанням обсягу дебіторської заборгованості, та досягнуто за рахунок збільшення задіяних коштів. Зростання витрат підприємства зумовило зниження показників рентабельності.

2.2. Аналіз та визначення ступеня фінансової стійкості «XXX» за системою відносних показників

Оцінка фінансової стійкості «XXX» за системою відносних показників в

2021–2023 рр. (станом на кінець року) нами представлена в додатку К. Значення коефіцієнту реальної вартості основних засобів у майні говорить про тенденцію до зменшення їхньої частки у складі активів із 48,2% до 24,7%. Значення коефіцієнта нагромадження амортизації зросло, що свідчить про негативні тенденції. За динамікою коефіцієнта співвідношення оборотних і необоротних активів, рівень забезпеченості оборотними грошовими засобами «ХХХ» трішки покращився.

Наведені розрахунки свідчать про зниження рівня фінансової стійкості досліджуваного підприємства за показниками структури джерел формування капіталу. Фактичне значення коефіцієнта автономії показує, що під кінець 2023 року питома вага особистого капіталу у валюті балансу становила 34,5% і це до 12,1% нижче у порівнянні до базового 2021 року. Частка залученого капіталу відповідно зросла з 53,4% в 2021 році до 65,5% у 2023 році і це свідчить про зростання рівня фінансової залежності від розпорядників кредиту.

Капітал, за своєю економічною сутністю, означає вкладені в активи власні та позичені фінансові ресурси суб'єктів підприємницької діяльності. Фінансовим джерелом формування активів виступає джерелом одержання додаткової вартості за рахунок вкладень у підприємство. Згідно з чинним законодавством країни статутний капітал визнається власним капіталом підприємства.

Окремими авторами вважається, що капітал – це:

- 1) загальна вартість активів якоїсь особи за мінусом зобов'язань у активах підприємства за вирахуванням зобов'язань учасників;
- 2) залишкова зацікавленість в активах юридичної особи, залишається після відрахування пасивів;
- 3) за економічною теорією чинник виробництва, звичайно представлений машинами, устаткуванням і виробничими будівлями (фізичний капітал) або грошима (фінансовий капітал);
- 4) вкладення матеріальних і грошових коштів в економіку, у

виробництво і використовується як синонім капіталовкладень, інвестицій.

Як бачимо, уніфікованого підходу до визначення щодо сутності капіталу у науковців немає, що свідчить про недостатнє наукове опрацювання дослідниками цієї економічної категорії. Коефіцієнт фінансового ризику, як обернений показник до коефіцієнта фінансової автономії, зріс з 1,145 до 1,895 пунктів, тобто у 2021 році на 1 грн. власного капіталу припадало 1 грн 15 коп. загальної вартості пасивів, а в 2023 р. – 1 грн 90 коп. Значення даного показника нижче нормативного, а його динаміка є негативною і це говорить про зростання рівня залежності досліджуваного підприємства від зовнішніх інвесторів. За коефіцієнтом фінансової стійкості можна сказати, що під кінець 2021 року на 1 гривню зобов'язань припадає 0,87 гривні власного капіталу, на кінець 2023 року цей показник знизився до 0,53 гривень. Даний показник нижче від нормативних значень, а їх динаміка є негативною і це говорить про зниження рівня фінансової стійкості «XXX».

Визначення типу фінансової стійкості «XXX» в 2021–2023 рр. нами представлені в додатку Л, і визначається нами як кризовий за такими показниками, як:

- наявність власних оборотних коштів і довгострокових кредитів для формування запасів;
- загальна величина джерел формування запасів; надлишок власних оборотних коштів для формування запасів та загальна величина джерел формування запасів.

Як видно з наведеної таблиці (додаток Л), протягом 2021–2023 рр. підприємство не мало такої можливості сформувати необхідну кількість запасів за рахунок власних оборотних фінансових ресурсів та мало всі ознаки кризового фінансового стану.

Отже, проведений нами аналіз фінансової стійкості підприємства здійснюється за допомогою наступних показників:

- зовнішня довгострокова залежність підприємства;

– рівень залежності власних фінансових ресурсів.

2.3. Вплив фінансових результатів на запас фінансової стійкості

З метою визначення ефективності статутної (основної) діяльності підприємства, ми розраховуватимемо показник порогу рентабельності. Цей показник характеризує суму чистого доходу (виручки), яка забезпечує беззбиткову операційну діяльність підприємства, тобто повне покриття статутних витрат. Аналізуючи дані форми № 2 «Звіт сукупний дохід» проведемо розрахунок (табл. 2.1) і факторний аналіз показників порогу рентабельності. При визначенні показника порогу рентабельності застосовують наступну формулу:

$$ПР = \frac{ПВ}{КМД} = \frac{ПВ}{\frac{МД}{ОД}} = \frac{ПВ \times ОД}{МД} = \frac{ОД \times ПВ}{ОД - ЗВ}, \quad (2.1)$$

Поріг рентабельності «ХХХ» за 2021–2023 рр. нами представлено в табл.2.1.

Таблиця 2.1

Поріг рентабельності «ХХХ» за 2021 - 2023 рр.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-) 2023 р. до 2021 р.	
				абсолютне	відносне, %
Операційний дохід, тис. грн.	53488,0	52292,0	69242,0	+15754,0	+29,5
Операційні витрати, тис. грн. у тому числі:	45477,0	47599,0	60161,0	+14684,0	+32,3
змінні витрати	15846,3	19157,1	22914,9	+7068,6	+44,6
постійні витрати	29630,7	28441,9	37246,1	+7615,4	+25,7
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток), тис. грн.	8011,0	4693,0	9081,0	+1070,0	+13,4
Маржинальний дохід, тис. грн.	37641,7	33134,9	46327,1	+8685,4	+23,1
Частка (коефіцієнт) маржинального доходу у операційному доході	0,704	0,634	0,669	-0,035	X
Поріг рентабельності, тис. грн.	29631,4	28442,5	37246,8	+7615,4	+25,7

2022 рік до 2021 року.

$$PP_{\text{УМ1}} = \frac{52292,0 \times 29630,7}{52292,0 - 15846,3} = 42513,9 \text{ тис. грн};$$

2023 рік до 2021 року.

$$PP_{\text{УМ1}} = \frac{69242,0 \times 28441,9}{69242,0 - 19157,1} = 39320,7 \text{ тис. грн};$$

Умовними показниками порогу рентабельності є:

$$PP_{\text{УМ2}} = \frac{OD_1 \times PB_1}{OD_1 - 3B_0}. \quad (2.2)$$

2022 рік до 2021 року.

$$PP_{\text{УМ2}} = \frac{52292,0 \times 28441,9}{52292,0 - 15846,3} = 40808,2 \text{ тис. грн};$$

2023 рік до 2022 року.

$$PP_{\text{УМ2}} = \frac{69242,0 \times 37246,1}{69242,0 - 19157,1} = 51492,5 \text{ тис. грн};$$

Загальна зміна порогу рентабельності, тис. грн.:

$$\Delta PP = PP_1 - PP_0, \quad (2.3)$$

2022 рік до 2021 року.

$$\Delta PP = 28442,5 - 29631,4 = -1188,9 \text{ тис. грн};$$

2021 рік до 2021 року.

$$\Delta PP = 37246,8 - 28442,5 = 8804,2 \text{ тис. грн.}$$

в т.ч. за рахунок:

1) значної частки операційного доходу:

$$\Delta PP_{\text{ОД}} = PP_{\text{УМ1}} - PP_0, \quad (2.4)$$

2022 рік до 2021 року.

$$\Delta PP_{\text{ОД}} = 42513,9 - 29631,4 = 12882,5 \text{ тис. грн};$$

2023 рік до 2022 року.

$$\Delta PP_{\text{ОД}} = 39320,7 - 28442,5 = 10878,2 \text{ тис. грн.}$$

2) постійних витрат:

$$\Delta PP_{\text{ПВ}} = PP_{\text{УМ2}} - PP_{\text{УМ1}}, \quad (2.5)$$

2022 рік до 2021 року.

$$\Delta \text{ПР}_{\text{ПВ}} = 40808,2 - 42513,9 = -1705,7 \text{ тис. грн};$$

2023 рік до 2022 року.

$$\Delta \text{ПР}_{\text{ПВ}} = 51492,5 - 39320,7 = 12171,7 \text{ тис. грн.}$$

3) змінних витрат:

$$\Delta \text{ПР}_{\text{ЗВ}} = \text{ПР}_1 - \text{ПР}_{\text{УМ}2}, \quad (2.6)$$

2022 рік до 2021 року.

$$\Delta \text{ПР}_{\text{ЗВ}} = 28442,5 - 40808,2 = -12365,7 \text{ тис. грн};$$

2023 рік до 2022 року.

$$\Delta \text{ПР}_{\text{ЗВ}} = 37246,8 - 51492,5 = -14245,7 \text{ тис. грн.}$$

Проводимо перевірку нашого розрахунку:

$$\Delta \text{ПР} = \Delta \text{ПР}_{\text{ОД}} + \Delta \text{ПР}_{\text{ПВ}} + \Delta \text{ПР}_{\text{ЗВ}}; \quad (2.7)$$

2022 рік до 2021 року.

$$\Delta \text{ПР} = 12882,5 - 1705,7 - 12365,7 = -1188,9 \text{ тис. грн};$$

2023 рік до 2022 року.

$$\Delta \text{ПР} = 10878,2 + 12171,7 - 14245,7 = 8804,2 \text{ тис. грн.}$$

Рентабельність активів (Return on Assets, ROA) – це відносний показник результативності діяльності організації, який використовують коли здійснюють аналіз фінансової звітності з метою оцінки прибутковості організації. Тобто, показує, скільки чистий прибуток у розрахунку на 1 грошову одиницю приносить кожна одиниця активів, що є у власності підприємства. Розрахунок порогу рентабельності (точки беззбитковості) проводиться на основі фінансової звітності, форми № 2 «Звіт сукупний дохід».

Отримані результати факторного аналізу говорить про те, що у 2022 році поріг рентабельності знизився на 1 млн. 188,9 тис. грн за рахунок операційного доходу (збільшення на 12 млн. 882,5 тис. грн) загальнопромислові постійні розподілені витрати (зменшення на 1 млн. 705,7 тис. грн) та змінних витрат (зменшення на 12 млн. 365,7 тис. грн).

В 2023 році величина порогу рентабельності збільшилася на 8 млн. 804,2 тис. грн. за рахунок операційного доходу (збільшення на 10 млн. 878,2 тис.

грн.) постійних витрат (збільшення на 12 млн. 171,7 тис. грн) та змінних роздільних витрат (зменшення до 14 млн. 245,7 тис. грн).

Результативність підприємства в значній мірі визначаються тим, якими фінансовими ресурсами має в своєму розпорядженні даний суб'єкт господарювання, наскільки оптимальна їх структура, наскільки вони доцільно трансформуються в основні та оборотні фонди. Значне місце у результативності підприємств відводиться питанню фінансового планування.

Переваги та недоліки фінансового планування на підприємствах України нами представлені в табл.2.2.

Таблиця 2.2.

**Переваги та недоліки фінансового планування
на підприємствах України**

Переваги	Недоліки
-розробка рішень з прогнозуванням можливих наслідків;	-відсутність серйозних теоретичних досліджень методології стратегічного планування, що дозволило б зняти невизначеність чинників зовнішнього середовища, а також схеми її реалізації, яка мала б практичне значення;
- підсилення координації окремих рівнів фінансового планування підприємства;	-практична неможливість розробки стратегічних фінансових планів зовнішнього економічного середовища;
-перехід від оперативного до стратегічного горизонту планування;	-обмеженість інформаційного забезпечення зовнішнього середовища;
-поступовий відхід від надмірної деталізації показників фінансових планів і перехід до агрегатних;	- відсутність розробленого законодавства щодо фінансового планування;
- виявлення сильних та слабких сторін діяльності підприємства.	-надмірна деталізація показників фінансових планів.

Джерело: складено автором на основі: [14;29;47; 48; 53; 54; 56]

Нині підприємство в процесі своєї діяльності в ринкових умовах використовує величезну кількість різноманітних фондів, які впливають на запас фінансової стійкості.

Кошти такого фонду використовуються на:

- вдосконалення технології і організації виробництва;
- модернізацію виробництва;

- фінансування заходів щодо поліпшення якості продукції;
- погашення довгострокових позик банків.

Амортизаційний фонд утворюється за рахунок амортизаційних відрахувань підприємств і шляхом їх накопичення і зосередження в даному фонді. Основне його призначення – реновація (повне відновлення) основних фондів. Підприємство може об'єднати в єдиний інтегрований фонд кошти, які мають загальне (аналогічне) цільове призначення. В даний час не існує жорстких регламентів, що встановлюють обов'язковий склад та порядок утворення цільових фінансових фондів підприємства. Більш того, суб'єкти господарювання мають право взагалі не формувати фінансові фонди і використовувати фінансові кошти в нефондовій формі.

Так, кошти амортизаційного фонду, фонду накопичення, довгострокові кредитні засоби та інші джерела фінансових ресурсів можуть у сукупності утворити фонд для фінансової підтримки підприємства з відповідним запасом фінансової стійкості.

Таким чином, запас фінансової стійкості є відносним показником і він характеризує максимально допустимий відсоток зменшення фактичного операційного доходу до того рівня, поки операційна діяльність залишиться беззбитковою.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Напрями забезпечення фінансової стійкості за допомогою інструментів фінансового управління

Стійкість підприємства є якісною характеристикою його стану, індикатором його «здоров'я», запорукою його життєздатності і підґрунтям стабільності на ринку і розвитку у конкурентному середовищі.

На сучасному етапі ринкової економіки головним економічним інструментом впливу на систему ринкових перетворень в країні виступають фінанси. Фінанси одночасно є і одним із основних фінансових механізмів впливу на господарську діяльність підприємства через економічний механізм, який включає: систему фінансових важелів (прибуток, доходи, амортизаційні відрахування; фінансові санкції; процентні ставки; дивіденди та ін.), які реалізується в організації; планування і стимулювання застосування грошових ресурсів.

Фінансовий стан це – рівень збалансованості окремих структурних елементів активів та грошових активів підприємства, та рівня ефективності їх використання [21]. Фінансовий стан підприємств впливає на фінансовий стан країни в цілому. Фінансовий стан організації визначають за допомогою

окремих фінансово-економічних показників і особливо таких, як: коефіцієнт ліквідності, коефіцієнт рентабельності, коефіцієнт платоспроможності.

У «ХХХ» існує проблема посилення високого ступеня в залежності від позикових базових основ фінансування. З метою підвищення і ефективного вжитку власних фінансових активів та доречність їх використання при наступних фінансових рекомендаціях:

1). Сформувати резервний капітал у розмірі 25% по відношенню до статутного капіталу з розміром щорічних відрахувань до 5 % від чистого прибутку, так як на даний момент резервний фонд на підприємстві не формується.

Формування резервного капіталу дозволить «ХХХ» підвищити частку власного капіталу.

2). Збільшити прибуток. Завдяки збільшенню прибутку «ХХХ» зросте частка власного капіталу загалом. Збільшити прибуток можливо шляхом збільшення обсягу продажів.

Заходи даного характеру спрямовані на збільшення стійкості обсягу продажів, поліпшення якості продукції, а також зниження витрат себе за рахунок більш раціонального використання матеріальних ресурсів.

«ХХХ» можна надати рекомендації, які дозволять поліпшити його фінансовий стан, а саме:

– необхідним є поліпшення додаткової величини запасів для зниження термінів оборотності повільно реалізованих грошових коштів;

– стежити за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованостей;

– необхідно переглянути склад дебіторів: слід відмовитися від стабільних неплатників і зайнятися пошуком платоспроможних дебіторів коефіцієнт;

– по можливості орієнтуватися на масових споживачів з метою зменшення ризику несплати одним або декількома великими покупцями,

варто знайти кращих партнерів;

- підвищення частки власних коштів в оборотних активах за рахунок нерозподіленого прибутку;

- посилити службу маркетингу з метою виявлення нових ніш на ринку.

Для вирішення конкретних завдань управління фінансами підприємства застосовуються спеціальні системи і методи аналізу, які дозволяють отримувати кількісну оцінку результатів фінансової діяльності.

Основні функції, які виконують фінанси підприємств:

- 1) накопичення прибутку як необхідної умови забезпечення безперервного процесу виробництва шляхом створення фінансових ресурсів для збільшення основних фондів;

- 2) розподіл прибутку підприємства, які залишаються в його власності, та які відповідно перераховуються до державного та місцевого бюджетів;

- 3) фінансовий контроль виробництва, розподілу і використання створеного продукту і чистого доходу.

Для ефективного управління фінансовими ресурсами дуже важливими є завдання та функції, які пов'язані зі структурою джерел коштів (структурою капіталу), що дозволяють визначити рівень фінансового ризику компанії.

Ефективність не слід плутати з ефектом. Ефект та ефективність співвідносяться так само, як абсолютний та відносний показники. Ефект може бути виражений такими показниками, як: виручка, обсяг продажу, прибуток, економія витрат, частка ринку, капіталізація бізнесу, курс акцій на біржі і т.д. Ефектом називають засоби, прийоми, методи для створення певного враження. Щодо комп'ютерної та цифрової анімацій, то ефектом називається технічний прийом зміни стану, форми, руху графічного чи текстового об'єкта. У природничих науках ефектом називають визначений вченими результат впливу одного фізичного, хімічного тощо явища на інше.

На нашу думку, ефект – це використання, дія результат, наслідок будь-яких причин, сильне враження вироблене ким-небудь або чимось. Як бачимо, уніфікованого підходу до визначення ефекту у сучасних науковців немає, що

свідчить про недостатнє наукове опрацювання дослідниками цієї економічної категорії.

Ефективність – це результативність функціонування системи і процесу управління як взаємодії керованої і керуючої систем, тобто інтегрований результат взаємодії компонентів управління.

Ефект економічний – це корисний результат економічної діяльності, доробок від неї, що його обчислюють; різниця між грошовим доходом від цієї діяльності та грошовими витратами на її здійснення.

Ринкова ефективність – при повному задоволенні запитів споживача, в порівнянні з альтернативними способами їх задоволення;

Ідеальна ефективність – всупереч зусиллям менеджменту по оптимізації організаційної структури така „ефективність” недосяжна ні за яких обставин;

Глобальна ефективність економіки – це наслідок способів функціонування економічної системи на організацію мікрорівня підприємства.

Економічна ефективність відображає кількісну форму, сягаючи в вартісних або натуральних показниках. Соціальна ефективність менеджменту в організації характеризує зростання задоволеності потреб персоналу. Організація, будучи елементом навколишнього світу, несе соціальну відповідальність перед суспільством. Необхідно прагнути до зростання не тільки економічної ефективності менеджменту, а й соціальної ефективності, оскільки на практиці ці елементи можуть бути взаємопов’язаними. При умові покращення економічної обстановки на підприємстві, краще стає і соціальна задоволеність, і навпаки – при зростанні соціальної задоволеності відбувається збільшення економічної ефективності.

Показники ефективності менеджменту мають свою цільову спрямованість, своє утримання і місце в оцінці системи управління.

Ефективність управлінської діяльності (E) виражають такою формулою:

$$E = \frac{P}{B}, \quad (3.1)$$

де: P – результат функціонування системи управління;

B – витрати на управлінську діяльність або обсяг використаних ресурсів.

Ефективність менеджменту виступає економічною категорією теорії менеджменту, яка взаємопов'язана з усіма іншими його категоріями. Виходячи з цього відносини ефективності пронизують усі сторони менеджменту.

Соціальна ефективність менеджменту в організації характеризує зростання задоволеності потреб персоналу. Організація, будучи елементом навколишнього світу, несе соціальну відповідальність перед суспільством. Необхідно прагнути до зростання не тільки економічної ефективності менеджменту, а й соціальної ефективності, оскільки на практиці ці елементи пов'язані між собою.

Соціально-економічна ефективність має комплексну природу, бо поєднує як економічний, так і соціальний результати. Наприклад, покращуючи економічну обстановку на підприємстві, краще стає і соціальна задоволеність, і навпаки – при зростанні соціальної задоволеності відбувається збільшення економічної ефективності.

Організаційна ефективність – це здатність існувати і досягати поставлених цілей, задач із найвигіднішим співвідношенням результатів і витрат.

Будь-який вказаний нами вище показник ефективності має аналітичний зміст лише порівняно з деякою базою. Такою базою може бути значення показника ефективності за минулий період або значення показника в інших організаціях.

Використовуються наступні показники ефективності діяльності:

1.Продуктивність праці – це відношення кількості виробленої продукції або виконаних трудових операцій (у натуральному або вартісному вираженні) до витрачених на їх виробництво робочого часу або чисельності робітників.

2.Фондовіддача основних господарських фондів – це відношення обсягу

виробленої продукції або послуг до вартості основних виробничих фондів.

3.Ефективність виробництва – це кількість продукції, яка поділена на сумарні витрати ресурсів організації.

4.Ефективність організації – це ступінь наближення організації до поставленої мети.

Будь-який вказаний нами вище показник ефективності має аналітичний зміст лише порівняно з деякою базою. Такою базою може бути значення показника ефективності за минулий період або значення показника в інших організаціях.

Показники платоспроможності є дуже мінливі, тобто платоспроможність підприємства може змінюватися навіть щодня. У той час як ліквідність характеризує потенційну здатність підприємства і може розраховуватися за короткостроковими зобов'язаннями.

Для збільшення обсягів продажів «XXX» рекомендовано створення посади менеджера з аналізу та прогнозу ринку.

Розглянемо витрати, які буде нести «XXX» при створенні посади ставки менеджера з аналізу та прогнозу ринку.

Розрахуємо обсяг заробітної плати співробітника:

20 тис. грн щомісяця або 240 тис. грн на рік.

Величина податкових відрахувань становитиме:

$240 \times 0,22 = 52,8$ тис. грн.

Витрати на обладнання робочого місця становитимуть 50 тис. грн.

Витрати – це втрачена на що-небудь якась сума. Витрати це – зменшення засобів підприємства або збільшення його зобов'язань, що виникають у процесі фінансово-господарської діяльності.

Існують різні витрати засобів: поза виробничі та адміністративні витрати; виплата дивідендів; заробітної плати; нарахованих податків і т. ін.; минулі витрати, що враховуються в узагальнених виробничих витратах у процесі виробництва кінцевої продукції; витрати, що стосуються вже

проданої продукції і відповідної виручки з продажів; власне витрати, що не входять у виробничу собівартість проданих товарів; в макро- та мікроекономічних дослідженнях – грошовий вираз вартості економічних ресурсів, які витрачаються при здійсненні суб'єктом господарювання будь-якої дії.

Таким чином, загальні витрати встановлення складуть:

$240+52,8+50$ виручка = 342,8 тис. грн.

Ця сума буде віднесена на управлінські витрати.

Введення посади менеджера з аналізу та прогнозу ринку дозволить виявити нові ринки збуту та знайти нових покупців продукції формулі, що дозволить збільшити обсягів продажу.

Ефективність запропонованих заходів проявляється в тому, що значно знижується рівень залежності підприємства від позикових джерел фінансування. Тим самим підприємство стане в меншій залежності від кредиторів і матиме можливість підвищувати рівень щодо фінансової стійкості.

Іншим заходом, спрямованим на збільшення частки власного капіталу і зможуть бути в пригоді інші зовнішні джерела з метою формування власних грошових ресурсів, зокрема, додаткові пайові внески учасників.

Підводячи підсумок, необхідним є зазначити, що у «XXX» існує низка проблем в управлінні власним капіталом.

У підприємства дуже висока частка дебіторської і кредиторської заборгованості.

Метою кредитної політики мають бути підвищення ефективності інвестування суми заборгованості дебіторів підприємству, зростання їх обсягу [35].

Ефективність управлінських рішень, що стосуються управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, мають забезпечувати баланс підприємства.

Крім того, слід зазначити, що кінцевий товар здобуває свої споживчі

якості лише тоді, коли в його створенні будуть використані всі вхідні товари, причому в послідовності, яка визначається технологією, одні раніше, другі пізніше. При цьому всі постачальники (кредитори) комплектуючих зможуть одержати свою частину ціни готового блага лише одночасно, після його продажу. Тому, більшості з них, якийсь час після відчуження власних товарів прийдеться чекати закінчення, у промисловості – виробництва й реалізації, у торгівлі – строків реалізації готової продукції (товару), навіть якщо припустити, що її (його) реалізація відбудеться миттєво. Час такого очікування також є часом, протягом якого одне підприємство надає іншому товарний кредит.

Таким чином, по суті, виручка від реалізації є єдиним засобом для погашення всіх видів кредиторської заборгованості. Надходження коштів від продажів визначає можливість підприємства своєчасно погашати заборгованість перед кредиторами [36]. Тобто мова йде про високу платоспроможність підприємства, тобто здатність розрахуватися із поточними зобов'язаннями.

Платоспроможність означає фактичну реалізацію цієї потенційної наявності. Найчастіше до цих показників відносять: різні показники оборотності. Дані свідчення мають велике значення, оскільки швидкість обороту безпосередньо впливає на платоспроможність підприємства. Всі коефіцієнти ділової активності відносять до показників внутрішньої ефективності роботи підприємства, всі вони відображають раціональне використання ресурсів в ході поточної виробничої та фінансової діяльності.

Показники ділової активності визначаються за різні періоди часу – за рік, півріччя, квартал, місяць, тому в знаменнику у них знаходяться середні величини тих чи інших фінансових елементів.

Факти про рентабельність відображають, наскільки прибуткова (ефективна) діяльність підприємства. Показники оцінки ринкової активності перебувають під пильною увагою фінансових менеджерів компаній, зареєстрованих на фондових біржах і представляють там свої цінні папери, а

також дані показники аналізуються будь-якими іншими суб'єктами фондового ринку.

Разом з тим, аналізуючи показники ліквідності, важливо звернути увагу на якісну структуру оборотного капіталу підприємства. Для цього слід з'ясувати: чи зростання обсягів складових оборотного капіталу пов'язане із збільшенням обсягів виробництва та її реалізації, або фактичні показники зростання ліквідності склалося внаслідок нереалізованих запасів (товарів), надлишку грошових коштів на рахунках, що свідчить про недоліки у роботі менеджменту. Адже тимчасово вільні кошти мають характер невиробничих активів, які втрачають свою вартість у часі. Через це доцільно своєчасно їх конвертувати у високоліквідні короткотермінові цінні папери, які можна швидко реалізувати.

Зростання суми кредиторської заборгованості зменшує фінансову стійкість та посилює навантаження зобов'язань щодо власного капіталу, і це зумовлює низьку робочу потужність капіталу у майбутньому. Тому серед основних завдань управління кредиторською є визначення доцільності її виникнення, тобто порівняння видатків з вигодами.

Головним негативним наслідком наявності значних обсягів кредиторської заборгованості є зниження рівня інвестиційної привабливості та іміджу підприємства.

Збільшення дебіторської заборгованості ми розглядаємо з лінії погляду її впливу на підтримання ліквідності і платоспроможності підприємства лише до певної межі. При умові якщо показник поточної ліквідності підприємства перевищив рівень до 2,5 в.п., то це засвідчує, що менеджмент підприємства неефективно управляє оборотним капіталом.

Отже, наявність поточної дебіторської заборгованості певною мірою є резервом фінансових ресурсів (звичайно, при умові, коли вона не класифікується як безнадійна) зменшує ризик втрати платоспроможності.

Водночас збільшення дебіторської заборгованості спричиняє зменшення прибутковості підприємства, тому що частина фінансових ресурсів, у вигляді

дебіторської заборгованості, вилучена із господарського обороту.

Отже, збільшення дебіторської заборгованості при певних умов підвищує ліквідність підприємства, але й відразу ж зменшує прибутковість. Зважаючи на таку залежність, менеджмент підприємства повинен підтримувати оптимальні показники дебіторської заборгованості відносно структури оборотного капіталу, яка б збалансувала прибутковість підприємства і ризик втрати платоспроможності.

Зіставлення швидкості обігу дебіторської та кредиторської заборгованостей важливе для оцінювання господарського стану компанії (фірми) при умові коли кредиторам необхідно платити частіше, ніж надходять кошти від дебіторів, у підприємства з'являється недолік коштів в обігу.

При протилежному співвідношенні обігу дебіторської і кредиторської заборгованостей – надлишок коштів, який можна направити на інші цілі.

У загальному вигляді, область прийняття рішень по управлінню дебіторсько-кредиторської заборгованостей, який має таку структуру:

- розробка стандартів кредитування щодо конкретних агентів, тобто, прийнятних критеріїв кредитоспроможності клієнтів й встановлення кредитних комерційних лімітів для різних клієнтів згідно з цими критеріями;
- визначення кредитного періоду;
- розробка системи дисконтів й інших методів стимулювання більше ранньої оплати дебіторської заборгованості й, відповідно, визначення таких можливостей при одержанні кредиторської заборгованості, включаючи вдосконалення системи розрахунків;
- розробка системи моніторингу погашення дебіторської й кредиторської заборгованості;

На нашу думку, до основних заходів, які бути спрямовані на покращання фінансової стійкості «ХХХ» в умовах рецесії є:

- аналіз складових собівартості продукції і визначення шляхів її зниження; виявлення наднормативних запасів матеріальних цінностей для

залучення їх в господарський оборот або реалізації;

- вивчення руху дебіторської заборгованості з метою її зменшення та одержання довгострокового кредитування;

- аналіз складових короткострокової дебіторської заборгованості і можливості її зменшення;

- аналіз складових першочергових платежів із прибутку з метою недопущення нераціональних виплат;

- контроль за фінансовим станом підприємства і дотриманням виробленої фінансової тактики.

Отже, ключовою ознакою стратегії розвитку «XXX» є зростання фінансово-економічної стабільності за рахунок стійкого розвитку, росту дохідності бізнесу. Також завдяки точкам зростанням підприємство надає вигоди як для відправлення вантажу так і для пасажирів та держави.

Таким чином, одним із напрямків оцінювання фінансової стійкості підприємства є співвідношення між обсягами залучених і позикових грошових ресурсів.

Підприємство можна вважати стійким, тільки тоді якщо більша частина майна формується за рахунок власних грошових ресурсів.

Також частка власних і залучених ресурсів залежить насамперед від виду господарської діяльності, так як у тих підприємствах, де необоротні активи мають велику частку, ніж оборотні, рівень авансованих фінансових ресурсів не має бути високою і навпаки, якщо оборотних активів значно більше, і ризик є високим.

Роблячи висновок у даному підрозділі, ми звертаємо увагу до того, що досягнення поставлених намічених цілей в організації можна досягти тільки при ефективному управлінні, оскільки управлінський вплив здійснюється на всі сфери діяльності.

Таким чином, на підприємстві необхідно періодично проводити оцінку ефективності менеджменту, а також розробляти різні заходи щодо її підвищення. Це сприятиме збільшенню ефективності та результативності

діяльності організації в цілому.

Основна діяльність підприємства здійснюється в основному за рахунок залучених джерел фінансування грошових активів, і зв'язку з цим, частка власного капіталу буде відносно низькою.

У зв'язку з такою проблемою нами були запропоновані деякі заходи щодо збільшення обсягу та підвищення ефективності використання власного капіталу.

Серед даних заходів можна виділити створення резервного фонду, який дозволить збільшити частки власного капіталу у цілому, а також можливість забезпечення фінансової стійкості підприємства в умовах невизначеності. Одним із напрямків покращання фінансового стану «XXX» є збільшення грошових коштів на розрахунковому рахунку підприємства, що збільшить коефіцієнт абсолютної ліквідності і дозволить підприємству брати довго- і короткострокові позики в банку для фінансування поточної діяльності, які видаються лише платоспроможним підприємствам, в яких коефіцієнт абсолютної ліквідності відповідає нормі. Збільшення грошових коштів можна забезпечити за рахунок реалізації зайвих виробничих і невиробничих фондів, здачі їх в оренду. Наступним напрямком покращання фінансового стану «XXX» може стати виробництво і розробка нових видів продукції, яка зацікавить споживачів, а також отримання ліцензій на виробництво «ходових» товарів, що дасть змогу стабілізувати і покращити фінансовий-економічний потенціал підприємства.

3.2 Удосконалення системи фінансової стійкості «XXX»

Умови функціонування підприємства визначають потребу у проведенні справедливого та багатогранного фінансового аналізу господарських операцій, що дає можливість визначення особливостей її діяльності, слабкі сторони у роботі та факторів їх появи. За допомогою отриманих результатів також можна скласти конкретні рекомендації, що допоможуть оптимізувати діяльність.

Фінансовий результат має залежність від таких факторів, як:

- рентабельність виробництва;
- організація виробництва та реалізації товару;
- забезпеченість власними оборотними коштами.

Як свідчить практика, наявні способи фінансового аналізу слід покращувати та вдосконалювати. Аналіз котрий здійснюється, повинен проводитися на визнаних практикою формалізованих принципах бухгалтерського обліку, що формують систему обліку всіх активів підприємства та результатів їх застосування у процесі господарської діяльності.

Прибуток від основної діяльності формується під час реалізації продукції, передавання прав власності на продукцію покупцеві та відшкодування понесених витрат щодо виробництва та відвантаження продукції.

Основною метою формування фінансових ресурсів підприємства є задоволення потреб у формуванні необхідних активів, що забезпечують розвиток її господарської діяльності в стратегічній перспективі.

Склад фінансових ресурсів у різних підприємств відрізняється кількісно і якісно. Він визначається, перш за все, профілем діяльності фірми, її галузевою належністю, обсягами виробництва, чисельністю працюючих, і іншими факторами.

Для здійснення фінансового аналізу застосовується бухгалтерська та фінансова звітність, яка показує підсумкові результати певної діяльності організації, а також розрахункові показники, що базуються на цій звітності.

Організаційні та економічні фактори досить сильно впливають на показники діяльності підприємства. Крім цього, суб'єкти господарської діяльності мають право розділяти результати господарської діяльності, тобто, володіють економічною свободою у відборі партнерів та здійснюють цей відбір у зв'язку тільки з метою економічної розумності та власної вигоди.

Обов'язковим елементом їх господарювання за нинішніх умов вважається самостійність в організації забезпечення виробництва сировиною,

самостійність в організації забезпечення виробництва сировиною персоналу та розпорядженні виробленою продукцією, а також у рішенні питань, що належать до фінансування капітальних вкладень, забезпечення організації оборотними коштами, та інших завдань які виходять із власного бачення майбутніх перспектив реалізації виробничої діяльності. Саме такими є головні елементи самостійної діяльності будь-якої з організацій, та на основі їх обліку вибудовується вся система економічного аналізу.

Для забезпечення збалансованого фінансового стану, є вміння вчасно розраховуватися з державою, постачальниками та іншими кредиторами, організаціям у таких умовах потрібно прикласти зусилля для підтримки власної платоспроможності, ліквідності та кредитоспроможності. Однак, як правило, фінансова стійкість підприємств характеризується впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників.

Перші з них включають себе: стан грошових засобів підприємства, оборотність та структурні елементи джерел формування цих активів, тобто ті фактори, на які керівництво може й має впливати.

Для того щоб розробити комплекс заходів щодо збільшення ефективності та раціональності діяльності підприємства слід чітко бачити труднощі, з якими стикається підприємство у процесі своєї господарської діяльності.

Аналіз діяльності «XXX», який ми провели в даному дослідженні, відображає недостатньо стійкий фінансовий стан.

Державне регулювання фінансової діяльності підприємств являє собою процес нормативно-правового регламентування умов формування їх зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин і здійснення основних видів фінансових операцій.

Відповідно існує ряд рекомендацій, які дозволять виправити ненадійний фінансовий стан підприємства. Збільшення раціональності виробництва вважається основним резервом прискорення економічного зростання. Для того щоб успішно керувати цим процесом в умовах ринку потрібно мати

науково обґрунтовану систему показників, яка відображає можливість застосування всіх джерел економічного зростання та науково підтверджену модель аналізу ефективності виробництва та реалізації товару підприємства.

Поліпшення системи управління ефективністю виробництва має не лише теоретичне, а й практичне значення. Тому що чим досконалішою є ця система, тим точніше будуть пошуки резервів підвищення ефективності.

Підприємству «XXX» рекомендується приділити більше уваги питанням розробки систем управління фінансово-господарської діяльності, що полягає в прийнятті рішень про залучення та застосування фінансових ресурсів та механізмів з метою досягнення кращого фінансового результату. Управління цим процесом є способом більш ефективного досягнення намічених цілей, і виконується він за такою схемою:

«Мета – Стратегія – Тактика – Оперативне управління – Практичне виконання».

Ще однією можливістю вдосконалення фінансово-економічного стану підприємства є прискорення оборотності коштів. Тривалість перебування коштів у обороті встановлюється сукупним впливом низки внутрішніх та зовнішніх факторів. Аналіз, який ми провели, показав, що ділова активність підприємства є задовільною. Вибір постачальників та організація взаємодії з ними є однією з важливих факторів ефективної господарської діяльності та забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Зв'язки між підприємством та постачальником регулюються договорами поставок та угодами.

Економічний ефект внаслідок прискорення оборотності проявляється у відносному вивільненні коштів з обороту.

Поліпшення фінансової стабільності «XXX» має проходити у кілька етапів:

1) підвищення власних оборотних коштів шляхом нарощування власного капіталу та залучення довгострокових запозичень. Займатися збільшенням

власного капіталу раціональніше за допомогою прибутку, тому що він є головним показником беззбитковості роботи;

2) наступним етапом є зниження дебіторської та кредиторської заборгованості. Велика величина кредиторської заборгованості зменшує фінансову стійкість підприємства. Кредиторська заборгованість, зокрема заборгованість постачальникам та підрядникам надає підприємству можливість користуватися «безкоштовними» грошима.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що фінансова стабільність підприємства має залежати від значної кількості факторів, які можуть впливати на її фінансовий стан. З цією метою вдосконалення фінансового стану необхідно грамотно і своєчасно приймати управлінські дії та вивчити всі ці фактори та усунути їх негативний вплив.

Основним завданням для керівництва «XXX» у нинішній ситуації з метою збільшення рентабельності та ліквідності, на наш погляд, є досягнення високого прибутку від розширення збутової мережі та нарощування власного капіталу, а також налагодження та оптимізації організаційної структури так, щоб забезпечити своєчасний та постійний контроль фінансових показників.

1. Ступенем забезпеченості власним капіталом та кредитами банку його активів та може визначатися такими показниками, як ліквідність активів, платоспроможність, ділова активність та інші характеристики фінансово-господарської діяльності підприємства.

2. Запропонована можлива класифікація чинників щодо фінансової стійкості підприємства, що відрізняється від традиційно застосовуваних факторів, відповідно до яких виявлені не керовані підприємством зовнішні фактори (інфляція, коливання валютних курсів, податкова система, політика держави, місткість ринку, конкурентне середовище в галузі, попит на продукцію, економічна стабільність), частково керовані (вимоги кредиторів, банкрутство боржників, промислова політика регіону) і керовані внутрішні фактори (структура активів, рівень використання основних засобів, інвестиції, зовнішньоекономічна операція, питома вага дебіторсько-

кредиторської заборгованостей, величина і структура витрат підприємства, рівень запасів і готової продукції, збалансованість фінансових грошових потоків).

3. Нами рекомендовані концептуальні основи управління фінансовою стійкістю, які можуть визначають об'єкт і суб'єкт управління, функції та принципи з урахуванням впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, які допоможуть вирішувати проблему підвищення ефективності управління цією стороною фінансового становища в процесі реалізації виробничих, інвестиційних, фінансових стратегій розвитку в довгостроковій перспективі в ринкових умовах господарювання.

4. Досліджуване підприємство характеризується позитивними тенденціями ключових показників ефективності фінансово-господарської діяльності, зокрема:

- майнового стану;
- фінансової стійкості за системою відносних показників та тип стійкості (абсолютної фінансової стійкості);
- ліквідності та платоспроможності.

5. Під фінансовою стійкістю підприємства розуміють властивість підприємства, яка відображає взаємодію як зовнішніх так і внутрішніх факторів. Такі фактори характеризується високою часткою фінансової стійкості і забезпечується формуванням раціональної структури капіталу, формування фінансових ресурсів за рахунок різних джерел, достатнім рівнем самофінансування.

Отже, фінансова стійкість – це можливість господарюючого суб'єкта розвиватися, при цьому зберігаючи рівновагу, як активів, так і пасивів у внутрішньому і зовнішньому середовищах, що можуть гарантувати йому постійну платоспроможність і інвестиційну привабливість в умовах допустимого рівня ризику.

Таким чином, фінансова стійкість є найважливішою характеристикою фінансово-економічної діяльності підприємства.

Під час проведеного нами аналізу «ХХХ» виявлено позитивну динаміку рівня фінансової стійкості, але можна реалізувати наступні заходи її зміцнення:

– оптимізація руху фінансових ресурсів;

– врегулювання фінансових зв'язків, які виникають під час розрахункових відносин між суб'єктами господарювання з метою більш ефективного їхнього розподілу. Необхідність стабілізації фінансової стійкості «ХХХ» в умовах фінансової нестабільності, варто вжити таких заходів:

1. Усунення зовнішніх факторів банкрутства.
2. Удосконалення поточного календаря фінансового документа, у якому докладно відображається грошовий обіг підприємства.
3. Регулювання рівня незавершеного виробництва.
4. Переведення низько оборотних активів до високооборотних.
5. Вживання локальних заходів з поліпшення фінансового стану.

Таким чином, показниками стійкого фінансового стану підприємства можуть бути стійка платоспроможність, ефективне використання капіталу, кредитоспроможність, ліквідність, а показниками незадовільного фінансового стану - неефективне розміщення коштів, брак власних оборотних коштів, наявність стійкої заборгованості за платежами, тощо.

Довгострокові напрями, які безпосередньо впливають на стан розрахункових операцій, повинні бути направлені на збереження конкурентних позицій підприємства, підвищення ефективності маркетингової діяльності, раціоналізацію структури капіталу, урахування впливу ризику на впровадження перспективних проєктів.

ВИСНОВКИ

Найважливішим елементом підприємницької діяльності є аналіз його фінансової стійкості в умовах рецесії та виходу з неї. Забезпечення фінансової стійкості підприємства в умовах рецесії можливе лише при постійному періодичному аналізі його майнового стану, платоспроможності та ефективності використання капіталу тощо. При дослідженні цього питання ми дійшли загальних висновків:

Фінансову стійкість необхідно оцінювати як збалансовану рівновагу підприємства, при якій відбувається ефективне застосування фінансових ресурсів, які дозволяють забезпечувати його формування та подальший розвиток. Такий стан досягається шляхом оптимізації основних фінансових показників підприємства, а саме рентабельності, платоспроможності та кредитоспроможності. Важливим питанням також є збалансування структури капіталу підприємства задля забезпечення його економічної ефективності.

1. На фінансову стійкість впливають наступні чинники: структура та динаміка витрат, структура наявних послуг, розмір статутного фонду, стан майна і фінансових ресурсів, рівень платоспроможного попиту, конкуренція, економічні умови господарювання, зовнішньоекономічні зв'язки, податкова, кредитно-фінансова, облікова, інвестиційна політика тощо.

2. Зростання джерел формування капіталу підприємства зумовлене зростанням величину зобов'язань та забезпечень до 167 млн. 676 тис. грн (до 2 р.б.), в складі яких збільшилася вартість поточних зобов'язань та забезпечень – на 201 млн. 343 тис. грн (у 2,6 р.б.), за одночасного зменшення вартості довгострокових – на 33 млн. 667 тис. грн (90,8 %). Збільшення вартості власного капіталу на 31 млн. 176 тис. грн (21,5 %) визначено наявністю нерозподіленого прибутку.

3. За коефіцієнтом фінансової стійкості можна сказати, що під кінець 2021 року на 1 гривню зобов'язань припадає 0,87 гривні власного капіталу, на кінець 2023 року цей показник знизився до 0,53 гривень. Даний показник

нижче від нормативних значень, а їх динаміка є негативною і це говорить про зниження рівня фінансової стійкості «XXX».

4. Важливими чинниками, від яких залежить фінансова стійкість підприємства, є саме внутрішні чинники такі, як якість управління прибутком підприємства та структурою його позикових і власних грошових активів.

Доведено, що однією з особливостей нестійкого фінансування сучасних підприємств є кількісна, якісна та структурна недосконалість фінансового потенціалу суб'єктів господарювання, що обумовлено значними втратами ресурсів підприємства. Досліджуване нами «XXX» можна охарактеризувати з різних сторін, а саме:

- зниження фінансової стійкості (низький рівень за системою відносних показників);

- покращення фінансових результатів.

5. Управління фінансово-господарською діяльністю окреслюють необхідність здійснення контролю за процесами формування та застосування грошового потенціалу, які дозволяють оперативно відслідковувати відповідні похибки, які дозволяють відразу реагувати і вносити своєчасні необхідні корективи. Роль ефективного управління фінансами є значущою при вирішенні цих проблем. В нинішніх ринкових умовах багатьом підприємствам доводиться розраховувати тільки на власні сили. Будь-яке інвестування, пов'язане з розширенням бізнесу, модернізацією, впровадженням нових технологій часто реалізуються за рахунок власних коштів і резервів компанії.

6.3 метою оптимізації джерел формування капіталу необхідним є:

- покращити фінансовий стан підприємства за рахунок виявлення і використання резервів і впровадження новітніх форм господарювання, що збільшить ймовірність залучення інвестиційних ресурсів;

- здійснювати всі заходи з метою зростання власного капіталу, який забезпечить страхування ризиків збитковості;

– розширити можливості залучення позичкового капіталу в період особливо напружених робіт з метою зростання прибутковості власного капіталу;

– високо технологічність процесів аналітичної оцінки окремих його складових, зокрема, надавши цим самим даному процесу систематичного характеру і як наслідок запобігши проявам негативних тенденцій, пов'язаних із статутним капіталом підприємства.

7. «XXX» запропоновано здійснити заходи по підвищенню продуктивності діяльності підприємства з метою збільшення власного капіталу, а саме через формування з сум нерозподіленого прибутку резервного капіталу, який забезпечить страхування ризиків збитковості, запобігаючи проявам негативних тенденцій, пов'язаних з власним капіталом підприємства. До них відносять наступні витрати засобів виробництва: поза виробничі та адміністративні витрати; виплата відсотків; орендної плати; заробітної плати; нарахованих податків і т. ін.; минулі витрати, що враховуються в узагальнених виробничих витратах у процесі виробництва кінцевої продукції; витрати, що стосуються вже проданої продукції і відповідної виручки з продажів; власне витрати, що не входять у виробничу собівартість проданих товарів; в макро- та мікроекономічних дослідженнях – грошові суми, які витрачаються при здійсненні суб'єктами господарювання будь-яких дій.

8. Основними завданнями в галузі управління є:

– забезпечення раціонального складу та структури основних засобів;
– максимізація рівня ефективності використання статутного капіталу у виробничо-господарській роботі підприємства.

Практично технологія управління основними засобами зводиться до вибору та послідовного використання в управлінському циклі методів та інструментів реалізації управлінських рішень.

Підприємство можна вважати стійким, тільки тоді якщо більша частина майна формується за рахунок власних грошових ресурсів.

9. Для ефективного управління підприємством необхідним є злагоджена робоча група кваліфікованих фахівців: топ менеджера, менеджера, які відповідають за стратегію і планування обсягу капіталу, аналітик інструментів ринків, математик, який добре знається на алгоритмі оптимізації, програміст, що реалізує фінансові та математичні ідеї. Важливе місце в управлінні власним капіталом має належати фінансовому менеджеру. Проте, як показує практика, фінансові менеджери, особливо ризик-менеджери є тільки на великих підприємствах, а на середніх та малих підприємствах в якості суб'єкта управління можуть виступати керівник та головний бухгалтер. Основними об'єктами управління фінансами є система показників, що характеризують платоспроможність, фінансову стійкість, кредитоспроможність, оборотність активів.

На сучасному етапі розвитку національної економіки України управління фінансами набуває відтінок найважливішої сфери діяльності будь-якого суб'єкта.